

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ЗАБЛУДА В НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ

доц. д-р Константин Казаков

Университет по библиотекознание и информационни технологии
k.kazakov@unibit.bg

CONTERDESEPTION IN NATIONAL SECURITY

Assoc. prof. PhD Konstantin Kazakov

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: *The report systematizes basic concepts in national security related to the application of deception, such as: Basic Terminology; The deception target; A basic deception information flow; Fundamental Principles of Deception; Counterdeception.*

Key words: *intelligence, analysis-synthesis, national security system, deception; counterdeception.*

В условията на война всяка от участващите страни се стреми да привлече на своя страна неангажираните в конфликта. След започване на военните действия срещу Украйна, от критично значение за Русия е оказване на влияние, както върху общественото мнение, така и върху правещите политика и вземащите управленски решения в страните осъдили войната. От гледна точка на тези държави разделянето и противопоставянето в обществото и политическото управление пречи за поддържането на интегритет, което е важен компонент за защита на националната сигурност. Подценяването на такава заплаха би довело до рискове с потенциал да предизвикат различни по характер кризи¹. С цел да се изясни процеса на влияние е необходимо да се систематизира наличното знание за прилагане на заблуда и нейното противодействие в националната сигурност. Подходящ за тази цел е модела на Бенет и Уолц (Bennett, Waltz, 2007)².

Безспорно все повече се увеличава значението на информацията за националната сигурност. На базата на информация се търси информационно превъзходство. Показателен пример за важността на информационното превъзходство е съвременната визия за въоръжените сили на САЩ.³ Едновременно с това се увеличава и използването на заблуда, като инструмент в борбата за информационно превъзходство. Процесът, който скрива информация и генерира заблуда се насочва към отделни лица, групи организации, сензорни системи, компютърни и комуникационни системи, като основната цел са лицата, вземащи управленски решения на държавно ниво.

С развитието на технологиите заблудата има съществено влияние върху следните области на националната сигурност: информационно превъзходство, стратегически

¹ Захариев, А., Рискове с потенциал да предизвикат различни по характер кризи, Сборник с доклади Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство, УНИБИТ, том 8, София 2020, ISSN 2367-7988.

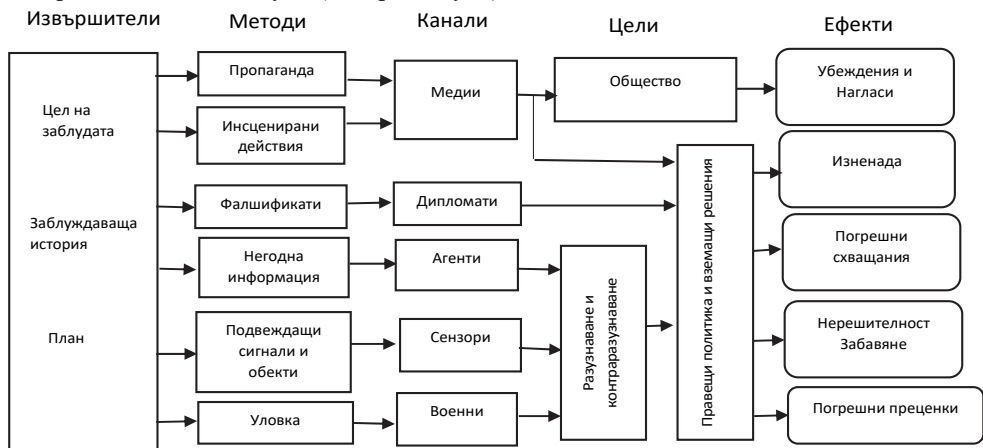
² Bennett M., Waltz E., Counterdeception Principles and Applications for National Security, ARTECH HOUSE, INC, 2007, ISBN-13: 978-1-58053-935-7.

³ Joint Vision 2020 America's Military: Preparing for Tomorrow, U.S. DoD, 2000, p. 8.

информационни операции, глобално разпространение на информация, асиметрични заплахи и др.

Основните термини в областта се базират на приетата терминология на министерството на отбраната на САЩ: Отказът (на информация) включва онези мерки, предназначени да възпрепятстват или лишат врага да знае за даден обект, като скриват или нарушават средствата за наблюдение на обекта. Заблудата включва мерки, предназначени да подведат врага чрез манипулиране, изопачаване или фалшифициране на доказателства, за да го накарат да реагира по начин, който накърнява неговите интереси. Целта на заблудата е да направи врага по-уязвим на въздействието на оръжия, маневри и операции на приятелски сили.⁴

Целта на заблудата, като процес не е само противникът, който има правомощията да вземе управленски решения. В по-широк смисъл, в стратегически аспект, освен взимашите решения (политически и военни), цел на заблудата е и обществото. Каналите за заблуда са информационните пътища, по които средствата се предават до техните цели, обект на заблуда. Връзката на тези понятия е илюстрирана на фигура 1. Тя показва типичния поток от информация и влияние започващ от формулиране на целите за заблуда, използваните методи, каналите за предаване, обектите на стратегическата заблуда (целите) и очакваните резултати (ефекти).⁵ Използването на този модел за информационен поток е добра основа за организиране на противодействие на стратегическата заблуда (контразаблуда).

Фиг. 1. Основен информационен поток за заблуда (Bennett, Waltz, 2007).

Контразаблудата включва разузнавателни и контрразузнавателни дейности за идентифициране на операции за прикриване на информация и създаване на заблуда, както и оперативни дейности за отхвърляне, неутрализиране и намаляване на ефектите от такива дейности.

По отношение на ефектите от заблуда, могат да бъдат разграничени три нива:

- Тактическо. Създадат се ефекти на ниво конкретно действие или сражение. Използват се методи, като подвеждаща пропаганда, поставяне на физически примамки, криптиране на сигнали, фалшифициране на документи, кибератака и т. н.

⁴ DoD terms are based upon definitions in the U.S. DoD Dictionary of Military Terms, Publication 1-02.

⁵ Bennett M., Waltz E., Counterdeception Principles and Applications for National Security, ARTECH HOUSE, INC, 2007, p. 6, ISBN-13: 978-1-58053-935-7.

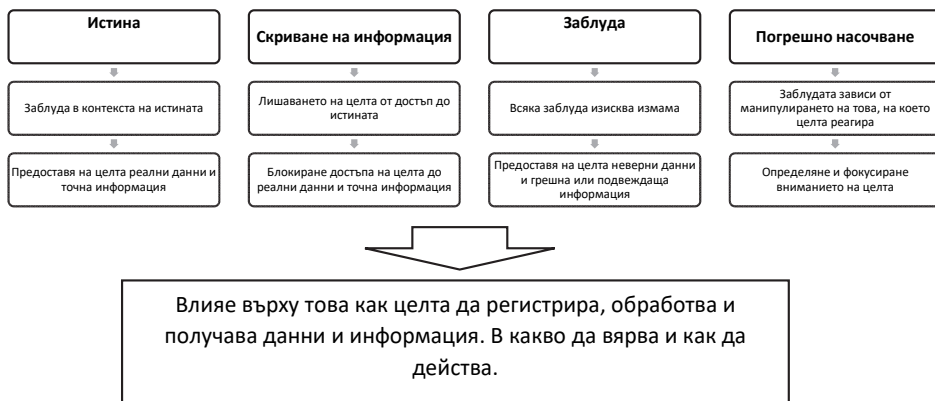
- Оперативно. Търсят се ефекти на ниво цялостна операция или война, където се планират, провеждат и поддържат кампании и големи операции за постигане на стратегически цели в големи оперативни зони, включващи територия и хора. Действията са насочени към вземането на решения от тези, които са оторизирани да планират и провеждат операции.
- Стратегическо. Ефектите са дълготрайни, в следствие на косвени ефекти, причинени от промяна на пропорциите в средата за сигурност и са насочени към най-високите нива на политическото и военно управление.

Информацията, свързана със създаването на заблуда трябва да се разглежда в три домейна (области):

1. Физически домейн. В моделите се изобразяват обекти от физическия свят;
2. Информационен домейн. Домейнът включва киберпространството, което се превръща в основното средство, чрез което хората оформят своето възприятие за света;
3. Когнитивен домейн. В тази когнитивна област се формират възприятия, концепции, мисловни модели и решения. Това е уязвима област, където несигурността, страховете и паниката могат да повлияят и променят поведението на обществото в посока на нелогични действия или крайно противопоставяне, а лидерите да си формират изкривена представа за средата.⁶

Най-добрата стратегия за заблуда е тази, която генерира набор от предупредителни сигнали, водещи към алтернативни интерпретации, където правилното решение изглежда неправдоподобно от гледна точка на предишния опит и знания на жертвата, докато фалшивото решение е правдоподобно.⁷

Основни принципи на заблудата са: истина, скриване на информация, заблуда (измама) и погрешно насочване (фиг. 2).⁸

Фиг. 2. Основни принципи на заблудата. (Mitchell, 1986).

⁶ Waltz, E., Knowledge Management in the Intelligence Enterprise, ARTECH HOUSE, INC, 2003. p.187-188.

⁷ Bennett M., Waltz E., Counterdeception Principles and Applications for National Security, ARTECH HOUSE, INC, 2007.

⁸ Mitchell, R. W., „Epilogue,” in Mitchell, R. W., and N. S. Thompson, (eds.), Deception, Perspectives on Human and Nonhuman Deceit, Albany, NY: State University of New York Press, 1986, p. 358.

В ежедневната употреба пристрастието обикновено се отнася до склонност да съдим другите или да тълкуваме ситуации въз основа на лична и често неразумна гледна точка. В контекста на заблудата обаче пристрастията са систематичните грешки във възприятието, преценката, и разсъждения, които допринасят за изкривеното знание на целта (обекта на заблуда) за реалността. Съществуват три категории пристрастия (Thompson, 1984), които анализаторите трябва да разпознаят. Тези категории са⁹:

- **Културни и лични пристрастия.** Културното пристрастие е резултат от тълкуване и преценка на явленията от гледна точка на собствената култура и се влияе от знанията, вярванията, обичаите, морала, навиците и когнитивните стилове, които са придобити като член на специфичната социална среда. Личните пристрастия са резултат от личностни черти и опит от първа ръка, които влияят на миогледа на човека през целия му живот. Съществуват четири променливи, които влияят на степента, в която личният опит влияе върху предразположенията към възприемане (Jervis, 1976). Това са: опит от първа ръка; дали преживяването се е случило в ранна възраст на лицето; важността на последствията за лицето; степента, до която лицето е запознато с достатъчен набор от събития, които биха улеснили алтернативни възприятия;¹⁰
- **Организационни пристрастия.** Организационните пристрастия са резултат от целите, нравите, политиките и традициите, които характеризират конкретната организация, в която индивидът работи;
- **Когнитивни пристрастия.** Когнитивните пристрастия се различават от културните, личните и организационните пристрастия по това, че представляват вродените начини, по които хората възприемат, запомнят и обработват информация от околната среда.

Всяко от тези пристрастия може да се използва за манипулиране на възприятията и вярванията на обекта на заблуда (целта), относно реалността, като крайната цел е въздействие върху решенията и действията.

Контразаблуда

Министерството на отбраната на САЩ дефинира контразаблудата като: „Усилия за отхвърляне, неутрализиране, намаляване на ефекти или получаване на предимство от чуждестранна операция за заблуда“.¹¹ Накратко основната цел на контразаблудата е да се открие наличието на заблуда и да се установят реалните цели на противника.

Принципи на противодействие на заблуда са:

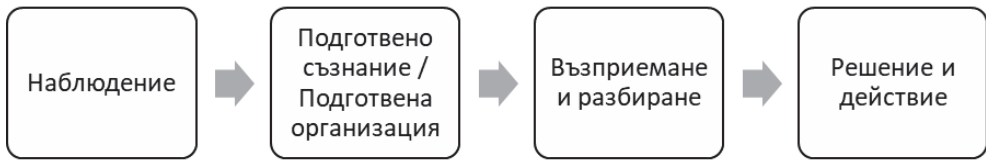
- Себепознаване;
- Познаване на противника;
- Познаване собственото положение;
- Познаване на каналите за предаване на информация.

⁹ Thompson, J. R., R. Hopf-Weichel, and R. E. Geiselman, *The Cognitive Bases of Intelligence Analysis*, Arlington, VA: U.S. Army Intelligence and Threat Analysis Center Report No. R83-039C, 1984, pp. 2–9.

¹⁰ Jervis, R., *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976, p. 239.

¹¹ Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, Joint Publication 1-02, 12 April 2001 as Amended Through 9 May 2005, p. 126, <https://irp.fas.org/doddir/dod/dictionary.pdf> (05.10.2022).

Рамка на противодействие на заблуда е показана на фиг. 3.

Фиг. 3. Рамка на противодействие на заблуда

Критичен елемент в рамката е поддържането на подготвено съзнание и подготвена организация. Запазването на интегритет в държавата е в пряка зависимост от уязвимостта към заблуда, както на обществото така и на правещите политики и вземащи управленски решения.

Характеристиките на уязвимото съзнание формулирани от Бенет и Уолц (фиг. 4)¹² могат да способстват за разбирането на социалните групи приели безкритично заблудата, което е част от себепознаването (общество и политическо управление). В етапа на възприемане и разбиране на заблудата се използват множество аналитични методи. Добра възможност е те да се използват като модел за комуникация със социалните групи с характеристиките на уязвимо съзнание.

Фиг. 4. Характеристики на уязвимото съзнание

В аналитичната дейност за разкриване и противодействие на заблудата се използва метода „Адвокат на дявола“, при който част от анализаторите защитават алтернативни хипотези, които са удобни за противника. Такава логика може да се приложи по отношение на части от обществото или отделни лица, правещи политика или вземащи управленски решения, които поради една или повече от изброените предпоставки (културни пристрастия, личен опит, двусмислена, непоследователна, противоречива или липсваща информация или организационни пристрастия) са приели или повярвали на тезата на противника, прилагащ заблуда. В аргументирана дискусия с тях за изясняване на всички алтернативни хипотези, необходими за реализация на защитата на националната сигурност може да се намали ефекта на детерми-

¹² Bennett M., Waltz E., Counterdeception Principles and Applications for National Security, ARTECH HOUSE, INC, 2007, p. 187.

нантите на вярата и когнитивните пристрастия, характерни за уязвимото съзнание и да се намерят консенсусни решения на въпросите свързани с националната сигурност.

Литература:

1. Захариев, А., Рискове с потенциал да предизвикат различни по характер кризи, Сборник с доклади Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство, УНИБИТ, том 8, София 2020, ISSN 2367-7988.
2. Bennett M., Waltz E., Counterdeception Principles and Applications for National Security, ARTECH HOUSE, INC, 2007, ISBN-13: 978-1-58053-935-7.
3. Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, Joint Publication 1-02, 12 April 2001 as Amended Through 9 May 2005, <https://irp.fas.org/doddir/dod/dictionary.pdf>
4. DoD terms are based upon definitions in the U.S. DoD Dictionary of Military Terms, Publication 1-02
5. Jervis, R., Perception and Misperception in International Politics, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976.
6. Joint Vision 2020 America's Military: Preparing for Tomorrow, U.S. DoD, 2000.
7. Mitchell, R. W., „Epilogue,” in Mitchell, R. W., and N. S. Thompson, (eds.), Deception, Perspectives on Human and Nonhuman Deceit, Albany, NY: State University of New York Press, 1986.
8. Thompson, J. R., R. Hopf-Weichel, and R. E. Geiselman, The Cognitive Bases of Intelligence Analysis, Arlington, VA: U.S. Army Intelligence and Threat Analysis Center Report No. R83-039C, 1984.
9. Waltz, E., Knowledge Management in the Intelligence Enterprise, ARTECH HOUSE, INC, 2003.

Тази публикация е финансирана от Министерство на образованието и науката в изпълнение на Национална научна програма „Сигурност и отбрана”, приета с РМС № 731 от 21.10.2021 г. и съгласно Споразумение № Д01-74/19.05.2022 г.